

Upoštevanje različnih pogledov pri varovanju narave

Akcijski načrt za upravljanje populacije volka v Sloveniji

Vlada je 6. februarja letos sprejela **Akcijski načrt za upravljanje populacije volka za obdobje od 1. januarja 2013 do 31. decembra 2017**. Predlog sprejetega Akcijskega načrta je bil pripravljen v okviru projekta *Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (Canis lupus) v Sloveniji – SloWolf*. V prispevku predstavljamo način priprave predloga Akcijskega načrta in njegovo vsebino.

Cilj projekta **SloWolf** je dolgoročno ohranjanje populacije volkov, njihovega glavnega plena in življenjskih prostorov v Sloveniji ter izboljšanje njihovega sobivanja z ljudmi. Volk je verjetno ena najzahtevnejših vrst za upravljanje in ohranjanje, saj zaradi iztrebljanja v preteklosti sodi med globalno ogrožene vrste, po drugi strani pa je njegovo varstvo pogosto v konfliktu z nekaterimi drugimi interesi ljudi na istem območju. Projektne aktivnosti so temu primerno usmerjene zlasti v proučevanje varstvenega stanja naše populacije volkov, različnih dejavnikov, ki nanj vplivajo, ter predstavitev in uvajanje ukrepov, ki bi omilili ali preprečili konflikte z ljudmi, kot sta škoda v kmetijstvu ali pretiran strah pred volkovi. Priprava predloga akcijskega

načrta obsega – v primerjavi z drugimi projektnimi aktivnostmi – razmeroma majhen del projekta, je pa izjemnega pomena za širše povezovanje vseh prizadevanj za uspešno varstvo in upravljanje s to veliko zverjo ter zagotavljanje izvajanja najpomembnejših ukrepov tudi po zaključku projekta SloWolf. Formalno gledano je akcijski načrt logično nadaljevanje in izvedbeni del Strategije ohranjanja volka (*Canis lupus L.*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim, ki jo je Vlada sprejela 24. septembra 2009. Strategija opredeljuje splošne cilje in smernice za ohranjanje volka v Sloveniji, namen akcijskega načrta pa je opredelitev posebnih ciljev upravljanja, vsebinsko in časovno konkretiziranje ukrepov za doseganje teh ciljev, opredelitev nosilcev izvajanja posa-

meznih ukrepov in opredelitev finančnih potreb za izvajanje akcijskega načrta.

Vključevanje javnosti v odločanje

Čeprav je pri nas vključevanje zainteresirane javnosti v odločanje urejeno sistemsko, smo v projektni skupini SloWolf pri analizi problematike upravljanja s populacijo volka v Sloveniji opazili, da se interesne skupine še vedno ne počutijo dovolj vključene ter da si tudi upravljalci želijo boljše razumevanje pričakovanih in mnenj različnih interesnih skupin. Akcijske načrte namreč po navadi izdelajo ožje strokovne skupine, druge interesne skupine pa se v pripravo vključijo šele ob razgrnitvah že pripravljenih načrtov, kar pogosto otežuje izvajanje tako sprejetih dokumentov. Nasprotno pa je priprava Akcijskega načrta za upravljanje z volkom potekala na podlagi široko zastavljenega deležniškega (participativnega) pristopa. Organiziranih je bilo pet celodnevni vodeni delavnice, ki so potekale 28. januarja ter 3., 4., 17. in 18. februarja 2011 v Ljubljani. Na delavnicah je sodelovalo

57 udeležencev iz 21 organizacij, ki obsegajo zelo širok spekter interesov (seznam organizacij, ki so sodelovale, je naveden v zahvali na koncu prispevka). Povabljeni so bili tudi hrvaški strokovnjaki, saj je pri upravljanju populacije, ki jo Slovenija deli s to sosednjo državo, čezmejno sodelovanje ključnega pomena. Delavnice so potekale v obliki skupinskega dela, pri katerem je moderator poskrbel, da so se predlogi predstavnikov vseh interesnih skupin obravnavali enakopravno. Možnost sodelovanja posamezne interesne skupine pri pripravi osnutka akcijskega načrta je bila odvisna zgolj od izražene zanimanja skupine za takšno sodelovanje. Udeleženci so skupaj analizirali težave pri upravljanju volka v Sloveniji, opredelili dolgoročne in posebne cilje upravljanja ter ukrepe, potrebne za doseganje ciljev.

Eden najpomembnejših ciljev tega akcijskega načrta je prav sodelovanje in sporazumevanje med različnimi interesnimi skupinami pri upravljanju populacije volka, kar smo poskusili doseči že med njegovo pripravo.

Na prvi delavnici so udeleženci določili glavne izzive pri upravljanju volka v Sloveniji, ki hkrati pomenijo dejavnosti, zajete v akcijskem načrtu. V nadaljevanju je vsak od udeležencev izbral pet dejavnosti, za katere je menil, da so najpomembnejše. S seštevanjem glasov smo določili, katerim dejavnostim je treba nameniti največ pozornosti (glej *preglednico 1*). Dejavnosti v akcijskem načrtu so obravnavane po prednostnem vrstnem redu, opisanem v nadaljevanju. Za vsako od dejavnosti so udeleženci delavnic določili tudi dolgoročne in posebne cilje, ki so merljivi in dosegljivi med trajanjem akcijskega načrta. Prav tako so določili izvajalce, partnerje in finančne vire.

Ker v petletnem obdobju ni mogoče izvesti vseh opisanih dejavnosti in ukrepov, smo člani strokovne skupine SloWolf na podlagi znanja, izkušenj in ob upoštevanju prednostne lestvice, določene na delavnicah (glej *preglednico 1*), opredelili, ali so ukrepi nujni ali zgolj priporočeni za izvajanje. Nujni ukrepi so po mnenju strokovne skupine ključnega pomena za upravljanje volka v Sloveniji in jih je treba opraviti v navedenih rokih.

Kaj prinaša akcijski načrt?

Dokument je sestavljen iz dveh delov, akcijskega načrta in dodatka, v katerem je podrobneje predstavljena podlaga za pripravo akcijskega načrta. Za ukrepe iz akcijskega načrta, ki jih je nujno treba opraviti, so opredeljeni viri financiranja. Roki so določeni glede na realno možnost izvedbe ukrepov.

Preglednica 1:

Dejavnosti AKCIJSKEGA NAČRTA ZA UPRAVLJANJE Z VOLKOM in njihov prednostni vrstni red za izvajanje

Dejavnosti	Prednostni vrstni red, določen na delavnicah (od 0 do 10)
Škoda v kmetijstvu	10
Predpisi	8
Spremljanje in raziskovanje populacije volka	8
Poseganje v populacijo volka	7
Čezmejno sodelovanje	5
Institucionalno sodelovanje	4
Načrtovanje upravljanja plenskih vrst	4
Vključevanje javnosti v upravljanje volka	3
Obveščanje javnosti	3
Nezakoniti odstrel	2
Ekoturizem	0

Pri prednostni tematiki **Škoda** opredeljeni nujni ukrepi delujejo s ciljem izboljšanja varovanja drobnice in zmanjševanja števila škodnih primerov ter izplačil za nastalo škodo. V ta namen bo treba zagotoviti svetovanje in tudi nadzor izvajanja ukrepov varovanja domačih živali ter poskrbeti za njihovo namensko sofinanciranje. Predvidene so tudi izboljšave pri izvajanju odškodninskega sistema s ciljem spodbujanja varovanja domačih živali, pa tudi pri ocenjevanju škode, saj se bodo pri morebitnih težavah pri prepoznavanju povzročitelja napada (predvsem razločevanjem med volkom in psom) uporabljale metode identifikacije z analizo DNK. Tudi ukrepi, predvideni v poglavju **Predpisi**, se nanašajo na boljše usklajevanje kmetijske in naravovarstvene zakonodaje.

V poglavju **Spremljanje in raziskovanje populacije volka** so našeti ukrepi, ki bodo prek vzpostavitve spremljanja stanja (monitoringa) populacije zagotovili boljše spremljanje glavnih demografskih lastnosti populacije volka (razširjenost, številčnost, starostna sestava, rodnost in smrtnost), pojavljanja križancev s psi, dinamike velikosti populacije, genske pestrosti in zdravstvenega stanja populacije. Predvidena je analiza primernosti prostora za volka in raziskava povezljivosti in razdrobljenosti prostora, kar je pomembno za populacijo. Večina predvidenih študij že poteka in bodo opravljene še v okviru projekta SloWolf.

Poseganje v populacijo volka je edina izmed obravnavanih tematik, pri kateri udeleženci delavnic niso našli soglasja, tako da smo cilje in ukrepe, ki se nanašajo na to dejavnost, oblikovali člani strokovne skupine SloWolf. Z odstrelom se lahko porušijo temeljne zakonitosti delovanja volčjih tropov, kar bistveno vpliva na ekologijo volka. Kljub temu pa lahko dobro načrtovan in ustrezen odstrel zelo omili negativen vpliv na populacijo in z njim dosežemo pozitivne učinke. Akcijski načrt predvideva upoštevanje biologije volka pri načrtovanju in izvajanju odstrela, da bi le-ta čim manj vplival na socialno strukturo tropov in stabilnost populacije.

Novost je sprememba lovne dobe, ki po novem traja od vključno septembra do konca januarja.

V Sloveniji so volkovi del večje dinarsko-balkanske populacije, tako da upravljavski posegi neposredno vplivajo na stanje populacije v sosednjih državah in obratno. Zato je **čezmejno sodelovanje** in usklajevanje med Slovenijo in Hrvaško ključnega pomena za upravljanje, saj je meja za volkove popolnoma prehodna, kar potrjujejo tudi podatki telemetričnega spremljanja večjega števila volkov. Toda kljub vse glasnejšim pobudam, da bi se težišče upravljanja populacij velikih zveri premaknilo na raven populacij, takega usklajevanja praktično še ni. Akcijski načrt predvideva ustanovitev skupne koordinacijske skupine med Slovenijo in Hrvaško in redne letne sestanke te skupine.

Ohranjanje volkov in upravljanje njihove populacije je večdimenzionalno vprašanje, ki ga različne interesne skupine obravnavajo z zelo različnih vidikov. Za upravljanje in dolgoročno ohranjanje volčje populacije je pomembno predvsem **institucionalno sodelovanje** med delovnimi področji zdaj enotnega Ministrstva za kmetijstvo in okolje (MKO), da bo politika enotna in usklajena ter da ne bodo več nastajala neskladja glede prednosti in potrebnih ukrepov (kot je bilo npr. spodbujanje reje drobnice na območju pojavljanja volka brez predvidenih ustreznih ukrepov varovanja). Za doseganje tega cilja je na ravni vodij sektorjev predvidena ustanovitev skupine, ki bo zagotavljala izvajanje skupno določenih ključnih nalog.

Posebno poglavje akcijskega načrta obravnava **načrtovanje upravljanja plenskih vrst**. Pogostost napadov volkov na drobnico je večja, kadar je dostopnost naravnih prehranskih virov majhna. Primerno upravljanje populacij plenskih vrst v Sloveniji, zlasti jelenjadi in srnjadi ter s tem zagotavljanje primernih prehranskih razmer za volka, je zato ena od pomembnih sestavin njihovega uspešnega dolgoročnega ohranjanja. Akcijski načrt za zagotavljanje primerne upravljanja rastlinojedih parkljarjev predvideva

proučevanje števila in sestave populacij teh vrst in tudi pripravo in realizacijo ustrežnih usmeritev upravljanja z divjadjo na območju prisotnosti volka, ki bodo v celoti upoštevale njegovo prisotnost in plenjenje divjadi.

Odpiranje odločevalskih procesov in **vključevanje javnosti v odločanje** postaja vedno bolj nujen pogoj za doseganje družbene sprejemljivosti upravljanja z velikimi zvermi. K vključevanju javnosti v odločanje o upravljanju populacije volka nas pravno zavezuje tudi Aarhuška konvencija. Pomanjkljivo vključevanje zainteresirane javnosti v proces upravljanja populacije volka lahko privede do napačnega razumevanja upravljaljskih praks, kar lahko družbo in posamezne interesne skupine vodi v zavračanje teh praks in tako otežuje njihovo izvajanje. Zato je vključevanje javnosti pri tovrstnih problematikah bistvenega pomena. Pomemben »stranski učinek« različnih pristopov vključevanja javnosti v odločanje je tudi večanje strpnosti in medsebojnega zaupanja vključenih interesnih skupin. Načrt predvideva vključevanje zainteresirane javnosti pri reviziji samega Akcijskega načrta, vključevanje lovcev v spremljanje populacije, organizacijo delavnic za rejce pašnih živali, organizacijo seminarjev o ustrežnih in učinkovitih metodah preprečevanja škode za strokovne službe v kmetijstvu ter ponovitev javnomnenjske raziskave ob koncu projekta SloWolf.

Pomanjkanje znanja in napačna prepričanja lahko zelo vplivajo na odnos javnosti do volka, kar vpliva tudi na ravnanje določenih interesnih skupin. Zato sta nujna **obveščanje javnosti** in objektivno poročanje v medijih o volku. Ciljne skupine za obveščanje, opredeljene v akcijskem načrtu, so lokalno prebivalstvo, šolska mladina, lovci in živinorejci, predvideni ukrepi pa so hiter odziv na pristransko ob-

javljene prispevke, izvedba izobraževalne kampanje o ustrežnih načinih varovanja domačih živali pred napadi volkov in vzdrževanje spletne strani www.volkovi.si. Ozaveščanje in obveščanje javnosti ter možnost zakonitega odstrela so tudi glavni ukrepi za odpravo oziroma zmanjševanje obsega **nezakonitega odstrela volkov** pri nas. V Sloveniji poznamo nekaj potrjenih primerov in več sumov nezakonitega odstrela volkov. Kljub temu je s takimi podatki težko oceniti celoten obseg takih nezakonitih dejanj in njihov vpliv na populacijo volka. Odkrite primere nezakonitega odstrela volkov je treba resno kazensko preganjati, tako kot je to praksa marsikje v tujini. Kadar volkove nezakonito odstrelijo lovci, je nadzor v lovskih organizacijah in med posameznimi člani teh organizacij načeloma učinkovitejši kot nadzor raznih inšpekcijskih služb. Ker pa popoln nadzor na terenu praktično ni mogoč, si je treba še posebno prizadevati za povečanje strpnosti ljudi do volkov ter vzgojo in ozaveščanje ljudi.

Na koncu akcijskega načrta je priporočenih še nekaj ukrepov, ki se nanašajo na t. i. **ekoturizem** , katerega dolgoročni cilj je promocija prisotnosti volkov kot zanimivosti za tuje in domače turiste in izboljšanje podobe Slovenije kot države z ohranjeno naravo.

Za izvajanje akcijskega načrta je skupaj z izvajalci posameznih ukrepov odgovorno MKO. Vsako leto bodo odgovorni najpozneje do 31. januarja pripravili letno vsebinsko poročilo o izvajanju nalog, ki so opredeljene v akcijskem načrtu za prejšnje koledarsko leto in ga v obravnavo predložili delovni skupini za načrtovanje upravljanja velikih zveri. Po obravnavi in sprejetju na delovni skupini bo pristojno ministrstvo z letnim poročilom seznanilo javnost ter ob izteku veljavnosti akcijskega načrta pripravilo končno petletno poročilo

o njegovi izvedbi. Postopek obravnave, sprejemanja in seznanitve javnosti bo enak kot za letna poročila.

Delavnice za pripravo Akcijskega načrta so potekale v začetku leta 2011, ko se je projekt SloWolf ravno dobro začel in ko številnih novih spoznanj, pridobljenih med samim projektom, še ni bilo na voljo. Letos je ob zaključku projekta SloWolf predvidena revizija akcijskega načrta, ki nam bo omogočila, da vanj vključimo znanje in izkušnje, pridobljene v okviru trenutno še potekajočega projekta. Akcijski načrt bo tako omogočil prehod izvajanja dobrih praks s področja projekta na področje upravljanja populacije na ravni države.

Avtorji prispevka: Aleksandra Majič Skrbinšek, Irena Kavčič, Miha Krofel, Rok Černe, Marko Jonozovič, Hubert Potočnik, Anamarija Žagar, Marija Marinko, Tomaž Skrbinšek, Urška Stergar, Matej Vidrih, Ivan Kos, Andrej Udovč, Klemen Jerina in Maja Jelenčič

ZAHVALA

Na delavnicah so sodelovali predstavniki **Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Zavoda RS za varstvo narave, Zavoda za gozdove Slovenije, Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije, JZ KP Kolpa, Društva Dinaricum, Društva za osvoboditev živali in njihove pravice, Društva za zaščito živali Ljubljana, Zveze društev rejcev drobnice Slovenije, Lovske zveze Slovenije, Agencije RS za okolje, Veterinarske fakultete Univerze v Zagrebu, Ministrstva za kulturo Republike Hrvaške in hrvaškega Državnega zavoda za varstvo narave.**

Sodelavci projekta SloWolf se iskreno zahvaljujemo vsem udeležencem delavnic za pripravo predloga akcijskega načrta. Vabimo vas, da še naprej spremljate aktivnosti našega projekta prek naše spletne strani www.volkovi.si, kjer lahko najdete tudi elektronsko obliko akcijskega načrta. Najdete nas lahko tudi na socialnem omrežju Facebook.

Projekt SloWolf (LIFE08 NAT/SLO/000244) sofinancirata Evropska komisija in Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

